

Lien Vanopstal & Liesbeth Ghesquière
 Hogeschool VIVES
 Contact: lien.vanopstal@vives.be
Liesbeth.ghesquiere@vives.be

SOS Schrijven op school: werken aan functionele schrijfvaardigheid via krachtig modelleren

1. Waarom functioneel schrijven een uitdaging is

Schrijven is een complexe cognitieve vaardigheid. Leerlingen moeten tegelijk nadenken over inhoud, structuur, formulering, spelling en stijl. Voor veel jongeren is dat een hele opgave. Uit de peiling Nederlands in 2018 bleek dat een groot deel van de leerlingen in het basisonderwijs onvoldoende schrijfvaardigheid ontwikkelt. Bij de start van het secundair of voortgezet onderwijs lopen zij daardoor al meteen achterstand op, wat hun verdere leren belemmert.

Schrijven is een vaardigheid die niet aangeboren is en dus op school moet worden aangeleerd. Dat betekent dat leerlingen degelijke instructies moeten krijgen en tijd nodig hebben om te oefenen. En net hier wringt het schoentje, want vaak ontbreekt de tijd om het schrijven te begeleiden. Schrijflessen zijn bovendien vaak ook onvoldoende doordacht gestructureerd, omdat de didactiek erachter onvoldoende doeltreffend is. Meta-onderzoek toont nochtans heel helder hoe zo'n krachtige en gestructureerde schrijfdidactiek eruitziet: expliciete instructie van de schrijfstrategieën, duidelijke doelen met betrekking tot het schrijfproduct, feedback van een volwassene en samen schrijven (Graham e.a. 2012).

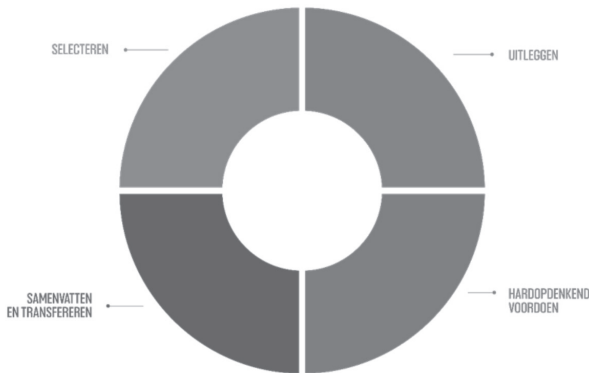
Vooraf strategie-instructie blijkt daarbij heel effectief te zijn. Daarbij toont de leerkracht bijvoorbeeld dat leerlingen vooraf moeten nadenken over hun doel, dat plannen bij het schrijven cruciaal is en dat ze het beste tussentijds en op het einde nalezen. Instructie van de strategie helpt de verschillende hordes van het schrijfproces te nemen en verlicht zo de *cognitive overload* die eigen is aan het schrijfproces bij leerlingen. Maar hoe krijgen we deze krachtige strategie-instructie nu vertaald naar de concrete klaspraktijk?

2. Effectieve schrijfdidactiek via krachtig modelleren

Een van de meest krachtige aanpakken is strategie-instructie via modelleren. De leraar doet dan hardop denkend voor hoe je een schrijfpopdracht aanpakt. Stap voor stap toont hij of zij hoe keuzes worden gemaakt, hoe je twijfels kan oplossen en hoe je een tekst kan herwerken.

Toch bleek uit het vooronderzoek, *SOS Schrijven op school* (2023), dat deze aanpak in de praktijk nauwelijks wordt toegepast. Leraren voelen zich onzeker en vragen zich af: hoe pak ik dat concreet aan? Hoe voorkom ik dat modelleren kunstmatig of tijdrovend wordt? Welke strategieën zijn het meest zinvol om te tonen? Deze kloof tussen wetenschappelijke evidentie en klaspraktijk was de aanleiding voor het vervolgproject *Schrijven op school: krachtig modelleren* (2025).

Een eerste belangrijke *outcome* van dit onderzoeksproject was de ontwikkeling van een didactisch model in vier stappen:

Figuur 1 – Didactisch model in vier stappen.

- *Stap 1: Selecteren* – De leraar kiest één schrijfstrategie die centraal staat. Bijvoorbeeld: hoe begin je aan een inleiding of hoe herlees je kritisch je eigen tekst.
- *Stap 2: Uitleggen* – De leraar legt uit waarom deze strategie belangrijk is en in welke context ze bruikbaar is.
- *Stap 3: Hardop denkend voordoen* – De leerkracht doet hardop denkend voor hoe hij een bepaalde schrijfstrategie uitwerkt. De leraar schrijft bijvoorbeeld een stukje tekst en spreekt tegelijk uit hoe hij nadenkt over het doel van de tekst: “Ik wil de lezer nieuwsgierig maken, dus ik begin met een vraag...”.
- *Stap 4: Samenvatten en transfereren* – Tot slot wordt de strategie herhaald en besproken hoe leerlingen ze in (andere) opdrachten kunnen toepassen.

Dit model werd meermaals uitgetest in partnerscholen, verfijnd en omgezet in een kijkwijzer. Die kijkwijzer helpt leraren om hun eigen lessen te analyseren, om feedback te geven aan collega's of om samen lessen voor te bereiden. Bovendien creëert de kijkwijzer een gemeenschappelijke taal in het schoolteam.

Figuur 2 – Kijkwijzer.

3. Inspiratiefiches als hulpmiddel in de klas

Hoewel het project aanvankelijk videomateriaal wilde ontwikkelen, gaven scholen vooral aan nood te hebben aan praktisch bruikbaar materiaal. Daarom werden inspiratiefiches gemaakt. Deze fiches beschrijven negentien schrijfstrategieën, die telkens gekoppeld zijn aan een fase van het schrijfproces: oriënteren, plannen, formuleren, reviseren en publiceren. Op elke fiche staat een concreet voorbeeld van hoe een leraar een strategie kan modelleren bij een realistische taak.

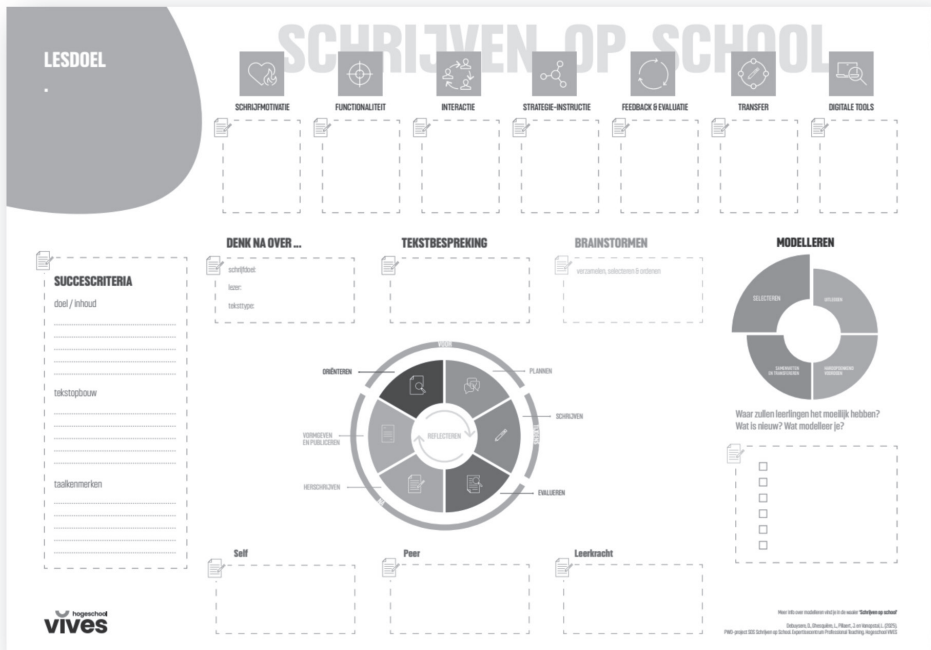
Een voorbeeld. Bij de opdracht om een uitnodiging voor een klasfeest te schrijven, kan de leraar voordoen hoe je nadenkt over de doelgroep, de toon en de noodzakelijke informatie: “Ik wil dat de uitnodiging vrolijk klinkt, dus ik kies voor een informele aanspreekvorm. Wat mag ik zeker niet vergeten? Datum, plaats en tijdstip”.

Een ander voorbeeld komt uit de revisiefase. Een leraar leest een tekst kritisch na en zegt: “Ik merk dat ik hetzelfde woord drie keer gebruik. Ik zoek een alternatief”. Leerlingen ervaren op die manier dat herschrijven een wezenlijk onderdeel van schrijven is.

De fiches bleken in de praktijk bijzonder bruikbaar. Ze maken modelleren tastbaar, herkenbaar en haalbaar, en helpen leraren om schrijfonderwijs in kleine, concrete stappen te versterken.

4. Professionalisering en schoolontwikkeling

Een derde pijler van het project was professionalisering. Oorspronkelijk lag de nadruk op een breed traject met video coaching, maar scholen gaven aan dat ze behoefte hadden aan flexibel materiaal. Daarom werd een didactische inspiratiebundel ontwikkeld, aangevuld met een interactieve *placemat* op basis waarvan leerkrachten een krachtige schrijfles kunnen opstellen.

Figuur 3 – Voorbeeld uit de didactische inspiratiebundel.

Deze materialen zijn inzetbaar binnen lerarenopleidingen en bij schoolinterne studiedagen. Ze bevatten richtlijnen voor videocoaching, maar ook werkvormen voor intervisie, kennisclips en reflectievragen. Zo stimuleren ze een cultuur van samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid.

5. Conclusie

Het project *Schrijven op school: krachtig modelleren* vertaalt wetenschappelijke inzichten over effectieve schrijfdidactiek naar de concrete lespraktijk en laat zien hoe scholen stap voor stap een reflectieve cultuur rond schrijfonderwijs kunnen uitbouwen. De focus ligt daarbij op een krachtige strategie-instructie via modelleren. Met concrete instrumenten zoals het vierstappenmodel voor krachtig modelleren, de bijhorende kijkwijzer en inspiratiefiches kunnen leerkrachten hun leerlingen ondersteunen in hun groei tot zelfverzekerde schrijvers.

Het ontwikkelde materiaal is vrij te raadplegen op: <https://vivesweb.be/taalsterkschrijvenopschool/>.

Referenties

- Debuysere, D., L. Ghesquière, J. Pillaert & L. Vanopstal (2023). 'PWO-project SOS Schrijven op School'. Kortrijk: Hogeschool VIVES, Expertisecentrum Professional Teaching.
- Debuysere, D., L. Ghesquière, J. Pillaert & L. Vanopstal (2025). 'PWO-project SOS Schrijven op School: krachtig modelleren'. Kortrijk: Hogeschool VIVES, Expertisecentrum Professional Teaching.
- Graham, S., D. McKeown, S. Kiuvara & K. Harris (2012). "A meta-analysis of writing instruction for students in the elementary grades". In: *Journal of Educational Psychology*, 104 (3), p. 879-896
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2019). *Peiling Nederlands. Lezen, luisteren en schrijven in het basisonderwijs 2018*. Online raadpleegbaar op: https://peilingsonderzoek.be/wp-content/uploads/2018/11/Brochure_Nederlands_BaO_2018_DEF.pdf.